

УДК 658:005.332.4

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

THE ENTERPRISE COMPETITIVENESS OF BUSINESS ECONOMIC GOVERNMENT OBJECTIVE

Харчук Т.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, екології
та практичного підприємництва,
Європейський університет»

Мельник В.В.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки та фінансів підприємства,
Київський національний торговельно-економічний університет

У статті висвітлено основні критерії визнання конкурентоспроможності підприємства об'єктом економічного управління: задіяння усіх видів діяльності підприємства; відображення взаємозв'язку потенційної, оціночної та результативної площини конкурентоспроможності; відповідність основним принципам економічного управління підприємством; можливість окреслити стратегічний напрям розвитку підприємства; підпорядкування меті економічного управління підприємством.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, об'єкт управління, економічне управління підприємством, конкурентний потенціал, конкурентні переваги, конкурентний статус.

В статье отражены основные критерии признания конкурентоспособности предприятия объектом экономического управления: вовлечение всех видов деятельности предприятия; отражение взаимосвязи потенциальной, оценочной и результативной плоскости конкурентоспособности; соответствие основным принципам экономического управления предприятием; возможность выделить стратегическое направление развития предприятия; подчинение цели экономического управления предприятием.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, объект управления, экономическое управление предприятием, конкурентный потенциал, конкурентные преимущества, конкурентный статус.

The article outlines the main criteria for recognizing enterprise's competitiveness as an object of economic management: involvement of all types of activity of an enterprise; reflection of interconnection between potential, estimated and effective area of competitiveness; compliance with the basic principles of economic management of an enterprise; opportunity to outline the strategic direction of enterprise development; subordination to the purpose of economic management of an enterprise.

Key words: competitiveness of an enterprise, object of management, economic management of an enterprise, competitive potential, competitive advantages, competitive status.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах господарювання більшість вітчизняних підприємств перебувають у неперервному процесі вдосконалення системи управління, спрямованої на забезпечення стійких конкурентних переваг на ринку товарів та послуг, пристосування до умов зовнішнього середовища, пошуку способів протидії конкурентам, що зумовлює необхідність удосконалення методичних і науково-практичних розробок, присвячених управлінню підприємством, зокрема через використання сучасних технологій в управлінні різними об'єктами, у тому числі конкурентоспроможністю.

Для забезпечення функціонування та розвитку підприємства у конкурентному середовищі відповідно до поставлених цілей необхідна інтеграція усіх підрозділів і ланок систем економічного управління підприємства у єдиний управлінський комплекс. Підтримка підприємства у бажаному конкурентному стані, формування та утримання довготривалих конкурентних переваг безпосередньо залежить від здатності внутрішньої структури підприємства вчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, що зумовлює необхідність безперервного формування управлінських впливів щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства, які реалізуються в системі економічного управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Проблема тиці управління конкурентоспроможністю підприємства присвячені праці таких вітчизняних учених, як О.В. Гривківська, Л.В. Балабанова, Д.О. Барабась, Г.С. Бондаренко, А.В. Вакулєнко, М.М. Галєлюк, Н.І. Горбаль, В.Л. Дікань, Р.А. Довбуш, О.С. Дуброва, С.М. Клименко, А.В. Кривєнко, О.Є. Кузьмін, Т.І. Лєпейко, Л.М. Марярець, І.В. Новикова, Л.О. Норік, Т.В. Омєльяненко, А.І. Піддубна, І.О. Піддубний, І.В. Смолін, В.Г. Шинкаренко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства та підвищення конкурентного статусу, що залежить від стану конкурентного потенціалу, вибору можливих напрямів та резервів зміцнення конкурентоспроможності підприємства, залишаються недостатньо висвітленими питаннями, які пов'язані із дослідженням конкурентоспроможності підприємства у системі економічного управління підприємством.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні основних критеріїв визнання конкурентоспроможності підприємства об'єктом економічного управління відповідно до його основних концептуальних положень.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасній системі господарювання конкурентоспроможність як економічна категорія є однією з базових, оскільки вона, по-перше, спираючись на теорію конкуренції, інтегрує значну кількість чинників (інституційних, економічних, соціальних, екологічних, духовних тощо), завдяки яким забезпечується провідне місце певного класу об'єктів серед інших, подібних йому на відповідному рівні; по-друге, характеризує ступінь їхньої відповідності певним ринковим потребам; по-третє, відображає властивість будь-яких економічних суб'єктів, зумовлену об'єктивними процесами, що відбуваються в економічних системах [3, с. 40]. Саме тому конкурентоспроможність як комплексну економічну категорію, що відображає здатність суб'єкта конкуренції в певному конкурентному середовищі здійснювати конкурентні дії краще від інших конкуруючих суб'єктів, доцільно досліджувати на рівні підприємства з позицій економічного управління, яке інтегрує та координує усі функціональні види управління (виробниче, організаційне, маркетингове, соціальне, фінансове, інвестиційне, інноваційне, логістичне та ін.) та є основою ефективності господарської діяльності, підвищення конкурентоспроможності підприємства і, як наслідок, зростання цінності та забезпечення довгострокового стійкого функціонування підприємства.

Визнання конкурентоспроможності підприємства об'єктом економічного управління (рис. 1) пов'язане з тим, що конкурентоспроможність підприємства віддзеркалює майже всі сторони діяльності підприємства, характеризує потенціал розвитку, виробничу та фінансову стійкість, визначає місце підприємства на ринку, втілює у собі науково-технічні, виробничі, організаційні, управлінські, маркетингові, економічні, ринкові та інші можливості підприємства, які реалізуються в продукції та послугах, що конкурують з аналогами на певних ринках під впливом чинників, які формують економічні умови виробництва та збуту товарів підприємства загалом. При цьому економічне управління підприємством стосується усіх видів діяльності, що пов'язані зі створенням конкурентних переваг підприємства, товару, робіт, послуг на усіх рівнях і взаємодії з ними. Воно охоплює всі основні бізнес-процеси, інтеграція яких у єдиний економічний управлінський комплекс сприятиме підвищенню його ефективності за рахунок новостворених резервів підвищення конкурентоспроможності підприємства у виробничій, інноваційній, фінансовій, збутовій, організаційно-управлінській діяльності, кадровій роботі тощо. Результатом підвищення конкурентоспроможності у визначених функціональних напрямках є забезпечення взаємодії усіх економічних процесів на підприємстві, збалансоване поєднання наявних та залучених економічних ресурсів із зовнішнім середовищем через економічні механізми з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства: збільшення прибутку, прибутковості, розширення ринку збуту, забезпечення стійкості функціонування, що дасть змогу забезпечити досягнення загальної мети економічного управління підприємством загалом.

Крім того, комплексна характеристика (конкурентоспроможність підприємства) відображає причинно-наслідковий зв'язок між поняттями «конкурентний потенціал», «конкурентна перевага», «конкурентний статус» підприємства. Так, формування конкурентної переваги щодо інших учасників ринку безпосередньо залежить від стану конкурентного потенціалу, який відображає наявність у підприємства можливостей, здатностей, конкурентної сили щодо ефективного використання ресурсів, їх раціонального розподілу і правильної комбінації (з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища) та створює передумови для підвищення його конкурентного статусу, що відображає положення підприємства на ринку у конкурентному оточенні та характеризує можливість та здатність підприємства ефективно функціонувати на ринку (в поточному періоді та в майбутньому), випереджаючи інші підприємства за показниками (характеристиками), що є цінними для споживачів та інших агентів ринку, і розвитку у довгостроковій перспективі. Тому як об'єкт

Рис. 1. Основні критерії визнання конкурентоспроможності підприємства об'єктом економічного управління

економічного управління конкурентоспроможність підприємства визначається сукупністю взаємопов'язаних параметрів, які дозволяють сформулювати цілісну уяву про тенденції у формуванні, розвитку та реалізації конкурентних переваг, визначення та підвищення конкурентного статусу підприємства, що залежить від стану конкурентного потенціалу та впливає на вибір можливих напрямів і резервів зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, конкурентоспроможність підприємства як об'єкт економічного управління охоплює три взаємопов'язані площини (компоненти):

1) потенційну, тобто відображає наявність у підприємства можливостей, здатностей, конкурентної сили щодо ефективного використання ресурсів, їх раціонального розподілу і правильної комбінації (конкурентний потенціал);

2) оціночну, що характеризує вміння суб'єкта ринкових відносин створювати, утримувати та реалізовувати конкурентні переваги (конкурентні переваги);

3) результативну, що визначає рівень освоєння потенційних та реальних можливостей підприємства щодо створення, утримання та реалізації конкурентних переваг та відображає результати реалізованих конкурентних переваг підприємства (конкурентний статус).

Кожна площина є взаємозалежною та взаємоузгодженою щодо інших двох площин, що і дозволяє визначити таке угруповання як цілісний об'єкт управління.

Важливим елементом визнання конкурентоспроможності підприємства об'єктом економічного управління є відповідність та підпорядкованість сукупності певних принципів, що

становлять методологічну основу економічного управління підприємством, з урахуванням їхнього взаємозв'язку та взаємодоповнюваності.

Широкий спектр завдань, які розв'язуються у процесі здійснення економічного управління підприємством, зумовив потребу визначити перелік принципів економічного управління та встановити їхній взаємозв'язок із конкурентоспроможністю підприємства за критерієм відповідності цільовим імперативам економічного управління підприємства, акцентуючи увагу на тому, що воно пов'язане насамперед із вирішенням проблем щодо забезпечення високоєфективної діяльності підприємства та створення передумов для його розвитку і передбачає здійснення системного аналізу господарської діяльності підприємства, обґрунтування найважливіших параметрів його стійкого функціонування.

У роботі [2, с. 87–88] наведено перелік та встановлено точки перетину принципів економічного управління підприємством з його конкурентоспроможністю, серед яких найважливішими визнано принципи: системності, комплексності, цілісності, ефективності, економічної гнучкості ресурсного потенціалу, створення достатніх резервів у функціональних царинах економічного управління, структурної адаптивності, компенсаторного поєднання елементів, координації, послідовності, концентрації зусиль. Від дотримання визначених основних принципів забезпечення конкурентоспроможності підприємства у системі економічного управління безпосередньо залежить процес прийняття та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням та реалізацією конкурентних переваг підприємства, управління інтегральними характеристиками, що відображають

стан підприємства у конкурентному середовищі і визначають передумови його розвитку на найближчу перспективу. Система економічного управління підприємством, побудована на зазначених вище принципах, може бути ефективною лише за умови врахування та забезпечення єдності мети, злагодженої взаємодії усіх функціональних складових частин економічного управління підприємством за використання сучасних технологій та інструментарію управління, здатних вирішити науково-методичні і практичні завдання підвищення конкурентоспроможності підприємства та його конкурентного статусу.

Важливим аспектом у визнанні конкурентоспроможності підприємства об'єктом економічного управління є окреслення стратегічного напрямку розвитку підприємства, що вимагає постійного оцінювання та перегляду набору конкурентних переваг, визначення їх відповідності стану і тенденціям розвитку ринку, відстеження і запобігання негативному прояву дій наявних конкурентів та можливості проникнення і закріплення на ринку нових, що дасть змогу підприємству визначити напрями і встановити пріоритетність заходів щодо підвищення ефективності економічного управління підприємством та бути конкурентоспроможним на ринку у довгостроковій перспективі загалом.

Метою економічного управління відповідно до теорії зацікавлених осіб (stakeholders), яка є сьогодні загально визнаною в світі, слід визнати забезпечення максимізації (зростання) цінності підприємства для усіх груп стейкхолдерів, тобто покупців, персоналу, суспільства та власників підприємства. Таке цілевизначення економічного управління відповідає загальній переорієнтації системи менеджменту від виробничо-орієнтованого (максимальне використання можливостей виробничої системи), фінансово-орієнтованого підходу (максимізація прибутку в коротко- та довгостроковій перспективі) на ціннісно-орієнтований підхід [1, с. 13]. Виходячи з цього, метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства як об'єкта економічного управління є ефективне управління конкурент-

ним потенціалом підприємства, тобто забезпечення здатності підприємства формувати, утримувати та реалізовувати конкурентні переваги, що охоплюють усі основні бізнес-процеси економічного управління підприємством з урахуванням інтересів усіх зацікавлених осіб (груп стейкхолдерів) на усіх рівнях (оперативному, тактичному та стратегічному) за умови раціонального використання економічних ресурсів для підвищення конкурентоспроможності як цілеспрямованого процесу змін, що створюють позитивні передумови для стійкого функціонування та розвитку підприємства під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, покращення показників економічної діяльності порівняно із конкурентами та підвищення конкурентного статусу підприємства загалом.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Вагома роль у досягненні головної мети та вирішенні основних завдань економічного управління підприємством належить конкурентоспроможності підприємства як одному із важливих його об'єктів, що покликаний забезпечити можливість цілеспрямованого стабільного пошуку, утримання, розвитку та реалізації конкурентних переваг підприємства у конкурентному середовищі, нарощування конкурентного потенціалу та формування конкурентного статусу підприємства, здатного задовольняти інтереси усіх зацікавлених осіб (груп стейкхолдерів).

Таким чином, реалізувати цілі економічного управління, одержати заплановані кінцеві результати можливо тільки за наявності в системі економічного управління підприємством відповідного збалансування усіх функціональних частин, вагоме місце серед яких належить конкурентоспроможності підприємства, яка забезпечує можливість цілеспрямованого стабільного розвитку підприємства у напрямі формування, утримання, зміцнення та реалізації конкурентних переваг, які є головною метою й результатом господарської діяльності підприємства та основою для формування його конкурентоспроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лігоненко Л.О. Концептуальні засади економічного управління підприємством. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2013. № 3. С. 5–17.
2. Харчук Т.В. Взаємозв'язок принципів економічного управління та управління конкурентоспроможністю підприємства. Сучасні тенденції в економіці та управлінні: новий погляд: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 29-30 листопада 2013 року). Східноукраїнський інститут економіки та управління. У 3-х частинах. Донецьк: ГО «СІЕУ», 2013. ч. 3. С. 86–89.
3. Харчук Т.В. Ієрархічний підхід до визначення конкурентоспроможності. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2016. № 6 (28). С. 40–52. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n6.html> / (дата звернення 15.10.2017).